

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het failliet van de economische benadering van Europa

Beeten, R. van de

Citation

Beeten, R. van de. (2012). Het failliet van de economische benadering van Europa. *Bestuurskundige Berichten*, 27(4), 14-15. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212201>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212201>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Het failliet van de economische benadering van Europa

Rob van de Beeten is advocaat. Hij is tevens oud-lid van de Eerste Kamer en oud-vicevoorzitter van het CDA. Zijn opiniestuk werd oorspronkelijk gepubliceerd op het platform christendemocraat.nl, dat zich dat tot doel stelt een frisse blik te bieden op de uitdagingen van onze tijd.

Door Rob van de Beeten

Europa zal in de komende verkiezingscampagne ongetwijfeld een belangrijk thema worden. Alle reden er ook op dit discussieforum aandacht voor te vragen. Wie voor een inspirerende visie op Europa het rapport van het Strategisch Beraad openslaat, komt bedrogen uit. De kernzin van de bescheiden paragraaf luidt:

Het ideaal van de grondleggers van de Europese Unie is echter onverminderd actueel: laat de Europese volken niet strijden, maar in vrede samenwerken in een sterke, geïntegreerde economie. (pagina 25)

In het concept-verkiezingsprogramma luidt één van de openingsartikelen over Europa:

Het Europese integratieproces is geen doel op zichzelf. Het is de weg voor een handelsnatie als Nederland om de interne markt te versterken en de invloed in de wereld te vergroten. (pagina 14)

Hierin ligt een fundamenteel onjuiste benadering besloten die bovendien een barrière opwerpt tussen de Europese Unie en haar instellingen enerzijds en de burgers in ook ons land anderzijds. Voor de schrijvers geldt: Europa = economie. Waar komt deze gedachte vandaan? Die gedachte stamt rechtstreeks uit de functionalistische integratietheorie waarvan met name Jean Monnet zich bediende toen hij het initiatief nam tot de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal in 1952. Enerzijds waren kolen en staal grondstoffen die direct dienstbaar werden gemaakt aan de oorlogvoering in de twintigste eeuw en anderzijds vormden zij de basis voor economische groei, werkgelegenheid en welvaart. Door de productie en handel onder regie te brengen van een Europese autoriteit, zouden om te beginnen de nationale regeringen niet langer de vrijheid hebben de oorlogsindustrie ermee te voeden. In de tweede plaats verwachtte Monnet dat door economische samenwerking vanzelf een politieke integratie zou plaatsvinden, uitmondend in een politieke unie. Dezelfde functionalistische theorie is vervolgens ook toegepast in het concept

van de interne markt – de vrijheid van verkeer voor personen, goederen, diensten en kapitaal – en atoomenergie.

Gevolgen van de economische benadering

Sinds 1952 heeft dus het accent gelegen op economische integratie. Met name het concept van de interne markt bracht bovendien mee, dat niet zozeer regulering van markten, als wel de handelsvrijheid voorop kwam te staan. Alhoewel de keuze voor handelsvrijheid natuurlijk evengoed een politiek-ideologisch concept is, vergt regulering in veel sterkere mate een politiek proces van geven en nemen, keuzes maken, belangen afwegen etc. Bij gebreke van juist politieke integratie kwam dus ook de economische integratie als vanzelf in het vaarwater van het economisch liberalisme. Aangezien echter vrijwel elke lid-staat flink wat regulering kende toen de vorming van de interne Europese markt op stoom kwam, moesten de lid-staten kiezen tussen liberalisering en harmonisatie van bestaande regels. In feite deed men in de jaren tachtig en negentig beide. Grote staatsmonopolies werden ontmanteld en geprivatiseerd, nationale en Europese kartels aangepakt; en waar regels niet opgeheven konden worden, werden ze zo aangepast, dat geen nationaal beschermde markten bleven bestaan. Dat proces van harmonisatie van regels gaat intussen nog steeds door en heeft inmiddels een eigen, problematische dynamiek gekregen. Voorbeeld: het axioma dat verschillen in erfrecht of huwelijksvermogensrecht burgers ervan zou weerhouden een baan in een andere lid-staat te zoeken, dwingt in het harmonisatiedenken tot aanpassing van nationale wetten op die terreinen. Het versterkt het beeld, dat Europa voortdurend regels over de lid-staten uitstrooit. Op zichzelf maar ten dele waar: als er geen nationale regels bestonden, was die Europese harmonisatie niet nodig. Wel waar is, dat Europa zich met regels bezighoudt die gewoon aan de lid-staten kunnen worden overgelaten. Het Verdrag van Amsterdam bevatte dankzij de inzet destijds van Lubbers en Van den Broek als basisregel

Rob van de Beeten

voor de Europese Unie het aan de katholieke sociale leer ontleende subsidiariteitsbeginsel: Europa houdt zich alleen bezig met onderwerpen die niet door de lid-staten kunnen worden geregeld. Dat principe werkt echter niet, zoals het voorbeeld van het erfrecht laat zien. Dit is geen uiting van teveel Europa, maar van een verkeerd Europa. En dat verkeerde laat zich alleen wegnemen door een fundamenteel andere benadering te kiezen.

Culturele benadering

Voor die benadering moeten we verder terug in de geschiedenis dan de oorlogservaringen van de 'founding fathers' van de Europese integratie. In feite deelden de oprichters van de Europese instituties in jaren veertig en vijftig behalve die oorlogservaringen namelijk ook het bewustzijn van een Europese cultuur.

“Wel waar is, dat Europa zich met regels bezighoudt die gewoon aan de lid-staten kunnen worden overgelaten”

Zeker, de meesten waren nationale politici en stonden in een traditie van natievorming, van staatsvorming en de politieke vertaling ervan in een nationale staat. Alle drie zijn echter verschijnselen van recente datum, minder dan twee eeuwen oud. Zelfs het Franse koninkrijk ten tijde van Lodewijk XIV en het Britse ten tijde van George III waren geen nationale staten zoals wij die kennen. In Frankrijk is men pas in de negentiende eeuw het Frans als nationale taal gaan invoeren. Pas Napoleon vestigde daadwerkelijk staatsgezag in alle delen van het land. In Nederland was ten tijde van de vorming van het Koninkrijk in 1815 het Frans de voertaal van de maatschappelijke en politieke elite; de rest van de bevolking sprak Dietse dialecten. Zowel het moderne staatsbegrip, de idee van de natie als de combinatie van beide zijn producten van Europese filosofen, letterkundigen, componisten, onderwijzers, juristen en staatslieden die elkaar vanuit alle delen van het continent beïnvloedden en inspireerden. Wie zich verdiept in

kunst en cultuur, kan ook tot geen ander inzicht komen, dan dat de wederzijdse beïnvloeding zelfs al in de middeleeuwen over grote afstanden heen reikte. Niet voor niets laten de culturele hoofdstromingen zich vatten in aanduidingen die het hele Europese continent bestrijken: Renaissance, Barok, Romantiek, etc. Door dit alles heen speelt de invloed van christendom, religie, kerk en theologie in alle culturele verschijningsvormen. Tot op de dag van vandaag is dat het geval en tot op de dag van vandaag beïnvloedt de Europese cultuur grote delen van de wereld. De nationale staat is een exportproduct dat tot ver na de dekolonisatie de verhoudingen elders tot in de verre toekomst zal bepalen.

Voor een zinvol debat over Europa is het dus noodzakelijk deze culturele benadering als startpunt te nemen. Dat vraagt verdieping van kennis van de Europese geschiedenis, zowel in alle verscheidenheid en locale, regionale en nationale eigenaardigheden, als in de vele overeenkomsten, verbanden en samenhangen. Dat vraagt ook een hernieuwing van onze kennis over de betekenis van het christendom – zowel spiritueel, theologisch als in termen van levenskunst – voor de Europese cultuur. Dat vraagt ook belangstelling voor de actuele culturele ontwikkelingen in Europa en de hedendaagse rol van elites. Wie denkt dat het daarbij alleen om hogere cultuur gaat vergist zich: zelfs het levenslied is een Europees verschijnsel, van smartlap tot 'Schlager'. ■